

den laddade

Fritänkaren

Nr. 119 Augusti 2003

Elfte årgångens nummer 8.

Innehåll :

Vart är den katolska kyrkan på väg?
Avlyssnat på webben
Sommarens begivenheter
Några filmer
Vad jag minns! - del 4 av *Aurelio Lanciais minnesanteckningar*
Hugo Wolfs tragedi
Shakespearedebatten, del 53 : *Var Bacon Marlowe?*
Ahasverus, del 31 : *Konstantinopel (forts.)*
Bröllopsresan, del 9 : *Allhelgonadagen i Mykene*
Den absurda krigsresan, del 4 : *Mera underliga strapatser*
Lyckliga möten i Ladakh, del 11 : *Musikalisk överraskning i Alchi*
Klart språk (*hälsningar från Darjeeling*) av *Johannes B. Westerberg*
Kalender, augusti 2003

Fritänkaren är en unik kulturtidskrift som på ett personligt sätt förmedlar filmupplevelser och kunskap i musik och litteratur jämte reseskildringar från främst medelhavsländerna och Himalaya med oförglömliga möten med andra folk, mentaliteter och unika personligheter, samtidigt som den genom utforskningar i politik och religion försöker pejla de stora djupens underströmmar i världen och hålla koll på dem som ett slags spirituellt världsbarometer. Den beräknas utkomma med minst 10 nummer årligen på svenska samt några på engelska, (som återger den svenska upplagans viktigaste artiklar i översättning.)
Den är inte avhängig någon religiös eller politisk förening eller organisation.
Den har inga andra inkomster än sina prenumeranter.
Redaktören står för alla artiklar som ej är signerade.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.
Postgiro : 621 39 94 - 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)
Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)
Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)
Redaktionsslut för detta nummer : 10.8.2003
Copyright © C. Lanciai med medarbetare - *Letnany* 133

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet i HTML-format jämte andra skrifter på följande adress: <<http://hem.fyristorg.com/aurelio/>>
e-post-adress: lanciai@hem.utfors.se

Fel! Hittar inte referenskälla.

Vart är den katolska kyrkan på väg?

När påven Johannes XXIII öppnade portarna för det Andra Vatikankonciliet 1962 var avsikten enbart konstruktiv. Äntligen skulle den katolska kyrkans isolering och inåtvändhet brytas, och reformer i liturgin, som ej förändrats på 400 år, skulle möjliggöra en expansion utan motstycke för kyrkan bland främst de breda massorna i Afrika och Latinamerika. Reformerna genomfördes, och främst liturgin förändrades radikalt genom i synnerhet den bestämmelsen, att folkspråket skulle få användas i liturgin parallellt med latinet. Dittills hade latinet varit kyrkans dominerande språk i liturgin över hela världen. Vad ingen hade kunnat ana var, att denna enda reform ledde till att latinet i stort sett skrotades i kyrkan över hela världen, och därmed skrotades i princip även hela kyrkomusiken.

Reaktionerna märktes inte genast, men med åren blev de allt tydligare. De flesta katoliker förblev ju ändå kyrkan trogna, och det skulle mycket till för att goda katoliker skulle överge den. Men just de trognaste, de djupast kulturellt förankrade, de gedignast bildade och traditionernas innerligaste omhuldare måste snart erkänna för sig själva att de inte längre kände igen sin kyrka. Gudstjänsten hade banaliserats, kyrkomusiken var spårlöst försvunnen, liturgins skönhet hade upphört; och ersättningen för den upphöjda kyrkomusiken och den stämningsfulla gudstjänstens mysterium blev vulgära slagdängor, gudstjänstens avklädda nakenhet och en total stillöshet. Småningom blev det märkbart att allt fler lämnade kyrkan, och redan 1968 konstaterade påven Paulus VI att kyrkan var inbegripen i en process av självförstörelse.

Statistiken är förkrossande övertydlig. Låt oss ta England och Wales som exempel. 1964 ingicks där 45,592 katolska äktenskap men 1999 endast 13,814. De katolska dopen var 1964 137,673 men 1999 endast 63,158. År 1964 var de katolska prästvigningarna i England 230 medan de 1999 bara var 43, vilket år 121 präster dog. Återväxten täckte alltså bara en knapp tredjedel av frånfället. 1990 framgick det att endast 11% av alla Englands unga katoliker praktiserade sin tro. Mässdeltagandet i England har sjunkit från 2,114,219 år 1966 till 1,041,728 år 1999, en genomsnittlig nedgång på mer än 30,000 per år. Om det fortsätter i samma takt kommer den katolska kyrkan att ha upphört existera i England om 30 år. Ingenting tyder på att trenden kan brytas. Tvärtom accelererar nedgången i äktenskaps- och födelsetal och i avfallsfrekvensen bland de unga.

Denna statistik är ingalunda unik för England eller för den katolska kyrkan. Trenden är den samma i alla västländer bland katoliker och protestanter. Hur livskraftig den katolska kyrkan än fortfarande är i länder som Irland, Polen och Spanien börjar trenden även accelerera i dessa "den katolska kyrkans tre trognaste döttrar".

Det är omöjligt att inte koppla samman denna statistik med brytningspunkten i den katolska kyrkans historia, det andra Vatikankonciliet och dess radikala reformer, som drastiskt förändrade den katolska kyrkans praktiska manifestation i negativ riktning, då den i ett slag berövades ett millennium av traditioner och hela sin egenskap av den tryggaste och stilfullaste tänkbara kulturinstitution. Den praktiska förlusten av just den liturgiska skönheten representerad främst genom den latinska kyrkomusiken och hela gudstjänstens unika stilfullhet måste betecknas som något av kyrkans kulturella självmord.

De flesta ser pessimistiskt på utvecklingen, då ingen kan se någon väg tillbaka. Den enda ljuspunkten är väl kyrkans tilltagande sociala funktioner - i takt med att välfärden avskaffas i Europa och egoismen tilltar i samhället uppstår behovet av nya barmhärtighetsinstitutioner typ moder Teresas "*Missionaries of Charity*" i Indien och hjälprörelsen *Caritas* över hela världen. Inom sådana områden har kyrkan, både den

katolska, protestantiska och ortodoxa, en i vikt och nödvändighet ständigt tilltagande och behjärtansvärd uppgift att fylla.

Under påven Johannes Paulus II (polacken Karol Wojtyla, nu påve i 25 år, rekord för 1900-talet och bland de absolut längsta ämbetsperioderna i påvedömets historia, trots attentatet mot honom 1981 då han fick två kulor genom magen,) har kyrkan visat nya krafttag i synnerhet i samband med Östblockets politiska upplösning och demokratisering, men dessa har gått hand i hand med betänkliga ställningstaganden främst mot abort och födelsekontroll (i en värld vars främsta problem är befolkningsexplosionen,) mot buddhismen (världens mest pacifistiska religion och den enda med samma klosterväsen som kristendomen och därtill med samma celibatsystem som katolicismen,) och för islam, världens mest terroristalstrande religion, bara för att den förmodas ha samma Gud som judendomen och kristendomen. Dock är påvens allra senaste världspolitiska ställningstagande intressant, där han, samtidigt som den amerikanska katolska kyrkan skakas i sina grundvalar av framför allt ekonomiskt förödande homosexskandaler bland prästerskapet högt upp i biskopskretsar, bestämt tar avstånd från att personer av samma kön skall få gifta sig. Han menar, att homosexuella och lesbiska redan har tillvunnit sig all tänkbar frihet att praktisera fri sex utan förföljelse och det därför är onödigt att de dessutom skall få religionens heliga välsignelse genom äktenskapets sakrament, som bara är instiftat för man och kvinna för att de skall få barn. Han menar väl, i likhet med de flesta naturliga människor, att det är onödigt att ytterligare uppmuntra och befästa det onaturliga hos människan.

Så här skriver vår kanadensiska insändare:

"När jag funderar över äktenskap mellan samma kön känns det fel, och äntligen har jag fattat varför. Tänk på det här med skor. Det finns vänsterskor och högerskor, och bara en av varje kan bli ett par som passar. Inom elektriciteten finns det plus- och minuspoler, och bara båda tillsammans kan få det att fungera. Det är det samma inom rörmokeriet. I vårt samhälle är det detsamma inom äktenskapet: det behövs en man och en kvinna för att det ska bli ett äktenskap. Så har det varit så länge mänskligheten har existerat för att släktet skall överleva. Det har ingenting att göra med mänskliga rättigheter. Det har med livets fakta att göra.

De homosexuella känner sig diskriminerade för att de nekas äktenskap. Men de nekas det inte, de vill ha något som de inte kan uppnå, föreningen mellan en man och en kvinna. Att ändra på äktenskapets definition vore att förändra hela vår samhällsstruktur och äktenskapet skulle bli meningslöst. Det har utkämpats många bittra strider om människors "rättigheter", om rätten att få bära turban på arbetsplatsen eller feministernas rätt till att få tillträde till herrklubbar. Varje gång någon kräver sådana rättigheter måste andra avstå från *sina* rättigheter. När det gäller äktenskap, - är vi verkligen villiga att avstå från grundvalen för vårt samhälle?

Det borde inte vara en enbart juridisk fråga utan en fråga för hela samhället. Och den grundläggande frågan är: vill vi ha ett par vänsterskor eller ett par som passar?

- Britta McNeill, British Columbia

Avlyssnat på webben

I anslutning till ovanstående och kommentaren till påvens favorisering av islam, "världens mest terroristalstrande religion", har vi avlyssnat följande på webben:

"Många palestinier ser som sin enda möjliga karriär och framtid att bli självmordsbombare. Så hopplös är deras situation. När man umgås med palestinerna och blir bekant med deras tröstlösa situation kan man i längden inte hålla ifrån sig den tilltagande insikten om att vilken terrorism som helst är berättigad. Samtidigt innebär detta, att vilka medel som helst måste vara berättigade när det gäller att bekämpa terrorismen. Det är den konsekvensen terroristerna måste ta. Samtidigt är varje islamistisk terrorattack mot civila mål ingenting annat än ett nytt självmordsdråpslag mot själva islam, som måste väcka den största avskyn hos muslimerna själva."

Se vidare detta nummers slutartikel "*Klart språk*" av Johannes B. Westerberg.

Sommarens begivenheter

Låt oss börja med en stilla Hultaforsbetraktelse. Detta förnämliga kurortsparadis bortom skogarna mellan Hindås, Borås och Rävlanda erbjuder den idealiska semesteravkopplingen från alla det sjuka samhällslivets stressigaste vedermödor genom sin absoluta distansiering från allt världsligt. När man slår sig till ro där på takterrassen inför det vackraste av alla tänkbara landskap med idel sjöar och skogar utan ände som i den yttersta vildmarken är det omöjligt att inte koppla av och njuta. Hultaforshemmet är ungefär hundra år gammalt och har alltid varit väl goûterat av societeten och drevs från 20-talet ända fram till våra dagar av adventisterna, som kanske gjorde sig ansvariga för denna absoluta stämning över stället av andakt och frid. Den stora huvudbyggnaden är som ett slott med oändliga vindlingar och terasser, hemliga korridorer och återvändslabyrinter, fantastiska torn och underbara salonger med historiskt möblemang från hela förra seklet utom den perfekta restaurangen med mycket uppmärksam och pålitlig personal och service. Kort sagt, här finns allt vad man kan behöva och till och med en större simbassäng med bastu i södra flygeln högst upp strax under den praktfulla takterrassen. Med alla dessa spännande korridorer och olika trappuppgångar med hissar som ibland bara leder uppåt och ibland bara nedåt, så att man lätt kan gå vilse och hamna i hemlighetsfulla bakvattenssalar uppfyllda av bara rullstolar skulle denna miljö även vara perfekt för en pusseldeckare i bästa Agatha Christie-stil, och det skulle vara absolut omöjligt att lista ut vem mördaren var eller hur ett eventuellt mord skulle begås i en miljö som denna.

Midsommaren avnjöts i bästa tänkbara sällskap av internationell natur med finländare som dominerande element, vi var 40%, men även med anglo-amerikanska och till och med argentinska ingredienser. Även Estland var representerat, och det sjöngs mycket och för fullt medan varken den utsökta grekiska maten, snapsortimentet eller vinerna och whiskyn någonsin tog slut lika litet som det goda humöret. Som sig bör kom man hem lagom till soluppgången.

Finland bjöd i år på en extremt försenad försommar, allting var en månad försenat, och midsommaren blev inte varmare än 12 grader, med den påföljd att de flesta ådrog sig förkylningsproblem, så att midsommaren och släktsamvaron blev tämlig snörvlig. Vi lyckades i år samla tillsammans tio medlemmar av klanen i olika omgångar, vilket var det mesta på länge, kanske sedan 1985.

Årets kulturevenemang i Finland var emellertid den unika utställningen "*Kvinnorna på Virhamn*" på Café Oddas i Härpe på Sarvsalö. De tre utställarna var framlidna Ingeborg Westerberg med sina praktfulla ryor, Gun Lanciai från Sverige med sina skulpturer och Britta McNeill från British Columbia med sina broderade tavlor, i synnerhet fåglar, fiskar och färilar. Utställningen hade berömligen anordnats

Nyland och pågår ända in i oktober. Bör det nämnas att Gun Lanciai och Britta McNeill är döttrar till Ingeborg Westerberg och att Marita Tiirikainen är äldsta barnbarn till dennas nära vän general Lennart Grandell? Alla fyra damerna har alltså sina rötter på Sarvsalö omkring Virhamn.

Vädret blev bättre efter midsommar, varpå följde den ångande klubbiga rekordsommaren, då allting bara smälte, och juli i Finland höll sig nästan konsekvent över 28 grader.

Allting blev så drypande svettigt och klubbigt att man inte ens kunde skriva utan att papperet fastnade i armbågen eller bokbladen blev fuktskadade av att man måste vända blad. Icke desto mindre lyckades Göteborgs Skrivarsällskap genomföra sitt traditionella framträdande på Mårtagården i Onsala med som vanligt större framgång och mera variation i programmet, allt ifrån Bellman och binnikemaskar i Finland till Trojas fall i Grekland, än någonsin.

Klokast i denna outhärdliga sommarhetta var det att hålla sig till havet, och Bohuslän visade sig även denna sommar mer än väl kunna konkurrera med den grekiska arkipelagen i skönhet och serenaste tänkbara seglarväder. Vinden räckte inte till, men motorn räckte åtminstone ut till Dyrön, Åstol och Marstrand, där havsvattnet höll sig konsekvent omkring 22 grader. Man saknade bara korallrev.

Den hemska sommaren med alla dess katastrofbränder i Portugal, där en tjugondel av hela landet brann upp, samt i Provence, Korsika, Sardinien, Österrike och Sicilien; med den fyrtio grader varma sommarsmogen som förgiftade hela Paris, och med solen som aldrig slutade skina, kulminerade sedan med det vådliga Göteborgskalaset under tio dagar, cyklistens värsta mardröm under året, då under denna tid tombuteljer krossas överallt och det är omöjligt som cyklist att inte få punktering dagligen; för att inte tala om alla husdjur, mest hundar och katter, som får glassplitter i tassarna. (Dess värre försvinner aldrig detta problem under hela året.) Hela staden badar i öl, det frossas i salmonella-kebab överallt, gatorna sölas ner med matrester och parkerna pissas ner medan våldtäktsstatistiken rasar i höjden - en värdig mardrömsavslutning på denna mardrömssommar av hetta, där det svåraste av allt tycktes vara att få ner inomhustemperaturen till under 28 grader. Det gick bara inte.

Några filmer

Sommaren är en dålig filmsäsong, då man inte gärna går in i en mörk filmsalong eller sitter inne framför TV:n när sommarn är som ljusast. Men en och annan godbit måste man dock unna sig.

Den gamla påkostade svenska filmen om *General von Döbeln* från 1942 är inte ointressant genom att självaste Sven Stolpe skrivit manuset och Edvin Adolphson, som alltid, gör en lysande gestaltning av den egensinnige krigshjälten, som kom i onåd hos Karl Johan Bernadotte (lika lysande gestaltad av Poul Reumert) när han i trots mot konungens vacklande order beslöt att gå emot Napoleon och undsätta Hamburg. Vad filmen inte visar är det kanske intressantaste av allt: att von Döbeln faktiskt kan ha avgjort både Napoleons och Sveriges öde. Karl Johan valdes till svensk konung i den förhoppningen att denne duglige krigare skulle gå samman med Napoleon så att Sverige kunde återta Finland. Men Karl Johan vacklade och tvekade i det längsta om han skulle ta parti för eller mot Napoleon. Denna tvekan frestade på Döbelns tålmod, som självsvåldigt undsatte det av Napoleon belägrade Hamburg, och därmed avgjordes det att Sverige tog parti med England, Österrike och Ryssland *mot* Napoleon. Därmed försvann möjligheten att återta Finland från Ryssland. Därmed kan även Napoleons öde ha blivit avgjort, som aldrig mera vann

till livstids fängelse, men när Döbeln vägrade delta i ett uppror mot Karl Johan lärde sig Karl Johan äntligen uppskatta den gamle integritetsfulle generalen. Det är det filmen handlar om.

För den ännu mer påkostade filmatiseringen av Viktor Rydbergs *Singoalla* 1949, Sveriges dyraste film dittills, anlätades den franske regissören Christian-Jacques, en erkänd mästare på kostymfilmer, men han frångår Viktor Rydbergs *Singoalla* ganska grovt, som i hans version blir en förvriden och sjuk historia som förlorat det mesta av Viktor Rydbergs underbara poesi. Viveca Lindfors är dock underbar i huvudrollen, medan det var synd att den duktige Alf Kjellin tvingades göra en så grov feltolkning av hennes ridderliga älskare.

John Fords klassiska *The Searchers* från 1957 med John Wayne som säker hämnare på indianer i Texas 1868 är mest njutbar genom det underbara fotot från de vackraste amerikanska öknarna i södern. Indianerna framställs dock ensidigt som skurkar och lägre sortens varelser, ehuru den unga Natalie Wood gör en underbar gestaltning av den bortrövade flickan, som uppfostras till att bli indian och nästan blir det. Men visst håller filmen för alla tider.

Sam Peckinpahs västernfilmer har vanligen en melankolisk underton av mycket sympatisk och unik karaktär, som kanske mest av allt besjälar hans första stora framgång *Ride the High Country* 1962 med de ålderstigna Joel McRea och Randolph Scott som två guldleverantörer som råkar ut för problem genom en flicka som rymmer från sin familj för att gifta sig och sedan rymmer från sin man för att han har fyra bröder som vill våldta henne, samtidigt som Randolph Scott vill stjäla guldet från Joel McRea. Det blir en dramatisk soppa som slutar med en praktfull klassisk pistolduell där alla dör utom en. Den monumentala och smäktande musiken höjer tillställningen ytterligare utom de praktfulla bergsscenerierna. Sam Peckinpahs brutala realism på film har vållat kontroverser, men han är den kanske enda gedigna västern-psykologen och har hela den världen i blodet, då han själv var son till en indianhövding.

Lika brutalt realistisk var skotten Alexander Mackendricks skildring av New Yorks tidningsvärld i *Sweet Smell of Success* 1957, där Tony Curtis är en hänsynslöst opportunistisk nyhetsjägare som agent åt den ännu mer hänsynslöse kolumnisten Burt Lancaster, som här gör en av sina ondaste roller någonsin: han är dynamit som oavlatligt hotar explodera, han laddar upp sig genom hela filmen, alla upplever honom som det skrämmande hot han är, hans makt är fruktansvärd, och ändå blir det mest synd om honom, medan Tony Curtis fastnar i sin egen köttkvarn och slutar just så miserabelt som han hela tiden har förtjänat. Filmen är mest lysande genom sin fantastiska dialog alltigenom, som oavbrutet smattrar som korseld mellan duellanter.

Ingmar Bergmans *Nattvardsgästerna* från 1963 är underskattad medan mästaregissören själv alltid satt den högt som sin modigaste film, och visst är den. Den tvivlande prästen som uppsöks av en blivande självmördare och bara kan ge denne sin egoism som tröst, varpå självmördaren faktiskt tar livet av sig, är fantastiskt väl spelad av Gunnar Björnstrand, som här gör sin kanske mest osympatiska roll i ännu en av Bergmans vidriga och omänskliga präster. Ingrid Thulin gör däremot ännu en av sina ljuvligaste rollgestaltningar någonsin som den som aldrig ger upp och faktiskt vinner en tro, medan hon måste inse att hennes älskade präst är förlorad. Dramat är mörkt och draperat i novembertristess men lika effektivt som ett Ibsendrama.

Periodens mest njutbara film var dock det franska kärleksdramat från Vietnam av Jean Jacques Annaud på en av Marguerite Duras mindre romaner: *L'amant* med Jane March som den femtonåriga flickan som blir älskarinna i Saigon åt en 32-årig kines, lika väl spelad av Tony Leung. Liksom hennes kändaste verk *Hiroshima mon amour* är även denna saga av Duras fullständigt gripande och bedårande och

gripande skildringen av alla dessa utsatta människoöden och deras tragik, och därtill är Jean Jacques Annaud en mästaregissör som i sin skarpa realism aldrig har gjort åtminstone denne av hans trogna beundrare besviken.

Vad jag minns! av Aurelio Lanciai.

Del 4 : *Argentina*

Året är 1951, en novembermorgon, ute mörkt och dystert, men i mitt arbetsrum på Finska Pappersbruksföreningen är det ljus och varmt. Jag sitter vid mitt skrivbord då telefonen ringer. Det är min högsta chef, Holger Nysten, som med sin något hesa röst ber mig komma till honom.

När högsta chefen ringer är det alltid något viktigt, och på vägen till honom försöker jag gissa vad det kan vara. Just då kan jag inte finna att jag gjort något dumt, så jag rättar till min kravatt, knackar på och stiger in. Holger sitter vid sitt skrivbord, men i en fåtölj vid sidan sitter en herre till. Jag känner igen honom, det är Birger Krogius, högsta chef för FÅA och styrelseordförande för Finland-Sydamerika-linjen. Han är också passiv medlem i sällskapet MM där jag flyktigt träffat honom. Efter det vi hälsat på varann säger Holger: "Birger Krogius är här för att erbjuda dig en tjänst, - men det är bättre att han själv förklarar sammanhanget."

Medan tankarna tumlar om i min hjärna får jag förslaget. Linjens nuvarande chef i Buenos Aires, Gustav Tavaststjerna, vill tillbaka till Finland, och en ersättare måste utses. Då jag tills vidare saknar närmare kunskaper om förhållanden i Buenos Aires och shipping i synnerhet, erbjuds jag posten som biträdande direktör under fem år, och när jag efter denna tid förvärvat nödiga kunskaper skall jag övertaga ansvaret för kontoret. Under dessa fem år skall en man på platsen med mångårig erfarenhet bära ansvaret för kontoret. Finland-Sydamerika-linjens chef Lasse Lindblom är som bäst i Buenos Aires för att ordna dessa detaljer, och han vill gärna så snart som möjligt veta om jag är intresserad av anbudet. En villa med bastu och simbassäng samt bil ställs till min disposition. Beträffande lönevillkor och andra härtill hörande frågor kan dessa regleras när Lindblom återvänder.

Det brusade och sjöng inom mig. Under alla dessa 5 år på Pappersbruksföreningen hade min ambition varit att komma ut och representera Föreningen utomlands. Några anbud hade jag ej fått trots att några agenturer upprättats. Här fick jag nu ett förslag som för alltid skulle eliminera det ekonomiska problemet. Jag kunde ha dansat på Holgers bord. Jag såg på Holger att han måste förstå att jag ville ha tjänsten. Men jag tackade för anbudet och bad om några dagars betänketid, då jag måste tala med hustrun, o.s.v.

Vad ingen annan i detta ögonblick kunde veta var, att jag med denna tjänst löste ett mycket svårt problem av helt annan karaktär. Holger Wentzel ville sälja "Villa Hemknuten" var vi bodde för att få pengar att bygga en ny villa i Grankulla. Så länge vi bodde kvar kunde han inte få ett vettigt pris, eftersom en köpare givetvis ville ha villan tom, och enligt då gällande lag kunde vi inte köras ut. Bristen på bostäder var fortfarande stor, hyrorna var höga, och jag hade inget kapital att kunna bygga en villa. Samtidigt förstod jag Hogis behov av kapital. Med den nya tjänsten skulle detta känsliga problem lösas harmoniskt för alla parter.

Gun gav mig sitt fulla stöd, och när Lasse Lindblom var hemma från Sydamerika träffades vi och gick igenom olika punkter i samband med överresan och arbetet där. Den 3 januari 1952 skrev jag på kontraktet, och i slutet på februari gick jag ombord på "Aurora" som på mindre än fyra veckor förde mig direkt till Buenos Aires.

Jag visade mitt kontrakt för Holger Nysten som tyckte det var bra. Tyvärr hade

kontraktet endast i allmänna ordalag om att "jag skall bliva förtrogen med arbetet och förhållandena" utan närmare indikation, och under de tre följande åren utnyttjades denna oklarhet av "mannen på platsen med mångårig erfarenhet". På Pappersbruksföreningen hade jag upplevat en öppenhet i samarbetet, en påtaglig frihet och självständighet men också ansvar. Här inskränktes mina arbetsmöjligheter till det minsta möjliga, och det lilla jag fick göra kontrollerades i detalj. När firman flyttade till ett större kontor tilldelades jag ett rum längst bort från expeditionen isolerad från all daglig verksamhet. Lyckligtvis kunde jag med Lars Lindbloms hjälp avstyra detta. Men min ställning i firman blev mer och mer vacklande, och mina redan tidigare något svävande kunskaper i sjöfartsfrågor förbättrades icke i önskad grad med den mentalitet som härskade på kontoret. Naturligtvis begick jag många fel som med tiden vägde tungt till min nackdel. Jag hade t.ex. ingen förståelse för befälhavarnas önskemål om att sitta med dem ombord och intaga whisky till sent på nätterna under småprat om all världens ting. Min måttlighet i dryck kom alltför tydligt fram, och jag har aldrig haft förmågan att i timmar lyssna och prata om ting som inte intresserade mig. Jag förstod inte kaptenernas mentalitet, och deras bedömning av mig blev därefter. Och deras ord hemma vägde tungt.

Nu långt senare kan jag också inse att jag efter mitt intressanta och ansvarsfulla arbete på Finska Pappersbruksföreningen inte ville ta de enklaste och minst intressanta arbetena på Linea Finlandesa dels för att inte bli fast vid dessa hela tiden, och dels för att jag ville göra något mera ansvarsfullt och meningsfullt. Resultatet blev att jag gjorde nästan ingenting, som i sig var deprimerande. Slutet blev att jag blev uppsagd fr.o.m. maj-juni 1955, hemmet packades i containers, och med "Arica" seglade vi tillbaka och återsåg Helsingfors hamn, där Ingeborg och Carl samt Malle och Hogi hälsade oss välkomna.

Hur hade vårt liv blivit om vi stannat kvar, såsom vår avsikt hade varit? Vi får aldrig något entydigt svar på detta. För min egen del vet jag att jag förlorade en stor del av mitt självförtroende men lärde mig också en svår läxa; att Gun fick uppleva en ny och färgstark kontinent; och att äventyret förde oss närmare varandra. Marcus och Margheritas minnen är diffusa och osammanhängande, Michaels förnäma ärr på magen är säkerligen för honom de mest realistiska minnena från Argentina-tiden, och Christians minnen begränsas troligen till drunksningsförebudet i simbassängen.

Jag vill dock avsluta denna viktiga etapp i mitt liv med att citera Churchill i en något ändrad frasering:

"Jag har aldrig med så ringa arbete förtjänat så mycket på så kort tid!"

Ett passande valspråk från tyskan:

Pengar ger ingen lycka men en viss säkerhet.

Fotnot. Min far kom aldrig över sitt "misslyckande" i Buenos Aires och grubblade över det under resten av sitt liv, mest därför att han aldrig fick någon förklaring till det. Om och om igen ältade han ständigt sina frågor: "Vad gjorde jag för fel? Vad blev avgörande? Varför fick jag aldrig veta orsaken till min uppsägning? Vad var det ingen kunde tala om för mig?" Och som han själv skrev under sina vistelser i Italien trettio år senare (här ovan) blev erfarenheten förödande för hans självförtroende.

Långt senare fick jag veta vad som egentligen hade hänt av en av hans kolleger, som också arbetat på Finland-Sydamerikalinjen på den tiden. Det var inte att han hade gjort några tabbar, det var inte whiskykaptenerna på båtarna som fällt dåliga vitsord om honom hemma i Finland, han hade inte alls misslyckats, utan anledningen till att Finland-Sydamerikalinjen gick omkull var helt och hållet politisk. Vi kom ju till Argentina omedelbart efter Evita Peróns bortång och vistades där under president Peróns treåriga nedgångsperiod, som bland annat markerades av presidentens desperata beslut att försöka rädda sitt lands bortslösade ekonomi

presidenten och regeringen fick därigenom hela handelsvärlden emot sig, främst USA, England och Västeuropa, vilket direkt kom att leda till revolutionen 1955 och presidentens fall. De utländska intressena i Argentina, som var mer än betydande, kunde inte acceptera presidentens förstatligande av deras affärer.

Finland-Sydamerikalinjen blev ett av talrika offer i denna dumma onödiga tragedi, och till följd därav tvingades vi lämna vårt liv i Argentina, där Marcus och Margherita redan lärt sig spanska och engelska nästan bättre än svenska. Vår familjs internationella och kosmopolitiska strävan avbröts brutalt, Aurelio ville efter detta inte återuppta sitt samarbete med Finska Pappersbruksföreningen utan sökte en annan tjänst och fann en sådan i Göteborg. Det var så vi kom dit.

I nästa nummer avslutas Aurelios minnesanteckningar.

Hugo Wolfs tragedi

Hugo Wolf var jämnårig med Gustav Mahler och hade mycket gemensamt med denne: samma nervösa läggning och överspändhet, samma fallenhet för djupa självplågaraktiga grubblerier, samma djupa melankoli och fallenhet för förtvivlan, samma svåra humör, som gjorde dem båda så svåra att tas med, och i stort sett samma personliga tragedier. Men Hugo Wolfs var den värre av dem.

Han visade tidigt bevis på sin briljanta musikaliska begåvning och var omöjlig att styra i någon annan riktning, så fastän familjen var emot det, och fadern helt riktigt menade att han aldrig skulle kunna leva på det, fick han bli musiker. Vid konservatoriet i Wien relegerades han som sjuttonåring för sitt omöjliga uppförande, då han i princip var en rebell emot allt.

Dock hade han redan lyckats vinna en krets inflytelserika vänner som hjälpte honom framåt. En av dessa var kompositören Adalbert von Goldschmidt, som blev lika fatal för Wolf som Franz von Schober blev för Schubert: Goldschmidt tog med sig den oerfarne Hugo Wolf till en bordell, där denne ådrog sig syfilis. Han var 18 år gammal.

Därmed var Wolfs musikerbana, precis som i fallet Schubert, stäckt från början, men liksom Schubert beslöt sig Hugo Wolf för att ändå göra det bästa av saken. Från denna tid blev han folkskygg, ville inte dela måltid med andra och insisterade på att resa ensam, vilket folk uppfattade som dåliga asociala later men som bara var hänsynstagande från Wolfs sida. Året därpå, som höjden av ödets ironi, mötte han sitt livs första stora kärlek, den vackra societetsdamen Vally Franck. De var från extremt olika samhällsskikt, han hade fattig bakgrund och klen utbildning medan hon hade allt och därtill utbildning. Fastän ett förhållande mellan dem var omöjligt varade det ändå i tre år.

Han sammanträffade med sin dyrkade mästare Wagner, som vägrade studera hans kompositioner, och med den högt respekterade Brahms, som rådde Wolf att studera vidare och särskilt kontrapunkt för Gustav Nollebohm, en pedant, omedveten om att Wolf omöjligt kunde ha råd med dennes undervisning. Det var ett utslag av Brahms vanliga psykologiska klumpighet, men i Wolfs fall blev det fatalt. Wolf förlät honom aldrig och förföljde Brahms i årtal med sin vassa musikkritiska penna. Däremot träffade Wolf även den gamle Franz Liszt, som generöst tog sig an det unga geniet. Wolfs reaktion blev en livslång hjältedyrkan av den gamle maestron med en nästan hundliknande trohet.

Som liederkompositör är det väl ingen som tvekar inför att ranka Hugo Wolf tillsammans med Schubert och Schumann, men Wolf gjorde mycket annat än bara lieder. Hans sjukdom tillät honom bara att komponera i perioder, men under de perioderna åstadkom han underverk. Hade han fått vara frisk hade han säkert

sammanlagt på sju operor, en av dem på Buddhas liv, men den enda färdiga blev väl den komiska "*Der Corregidor*", samma historia som de Fallas "Den trekantiga hatten" på Alarcóns hejdlösa drift med överheten, som är mest anmärkningsvärd för sitt muntra burleskeri med tanke på den sjukdom som pressade Wolf till sådant överarbete. Hans magnifika sångproduktion omfattar 336 sånger. Tre symfonier började han på. Flera stråkkvartetter och annan kammarmusik, några uvertyrer och symfoniska dikter samt tre italienska serenader hör tills hans övriga produktion.

Vid 36 års ålder började han äntligen få det bra, då han kunde flytta in i sin första riktiga bostad. Hans bästa vän var då redan sedan länge Melanie Köchert, hustrun till Wiens kronjuvellererare, som varit hans älskarinna i åtta år och aldrig skulle svika honom, när sjukdomen slog till och han blev vansinnig. Vad som utlöste den avgörande krisen tycks ha varit att Mahler som kapellmästare på Hofoper hade antagit Wolfs opera "*Der Corregidor*" för att sedan ångra sig och ta sin välvilja tillbaka. Det var den 19 september 1897. Hugo Wolf måste omhändertas, och han blev aldrig bra igen utom under korta pauser i sjukdomen. Följande år försökte han precis som Schumann begå självmord genom att dränka sig i Traunsee, men det misslyckades. Först fem år senare avled han 42 år gammal efter att under sina sista fyra år aldrig mera ha velat höra någon musik. Melanie besökte honom på sjukhuset tre gånger i veckan under hela den långa traumatiska sjukdomstiden. Hon gav sig själv orättvist skulden för att ha vållat hans olycka och kastade sig tre år efter hans död ut från ett fönster och dog genast. Så slutar den mycket melodramatiska och mycket tragiska operan om Hugo Wolf, det sista och kanske största österrikiska underbarnet i musik, som fick ett lika olyckligt öde som Schubert och Schumann, vars troner som den tyska musikens yppersta liederkompositörer han delar.

Shakespearedebatten, del 53: Var Bacon Marlowe?

(I senaste numret enades John Bede och Christian om att Marlowe och Shakespeare troligen var samma författare, medan John Bede ifrågasatte doktor Mendenhalls metod i den stilistiska jämförelsen mellan Shakespeare och Bacon.)

Christian:

Då har vi åtminstone kommit överens om något. Emellertid genomförde doktor Mendenhall sin undersökning med absolut saklighet, han engagerades för detta av Augustus Heminway (observera stavningen) enkom för att få det bevisat att Bacon skrev Shakespeare, då han var tvärsäker på att det förhöll sig så. Undersökningens överraskande resultat var fullständigt oväntat. Man kan inte bara sopa detta under mattan. Emellertid känner ingen av oss till detaljerna i vad det var som undersöktes, om det var vers eller prosa, och det är möjligt att du har rätt att Bacons prosa jämfördes med Marlowes och Shakespeares verser. Emellertid påvisade undersökningen solklart att Marlowe stylometriskt överensstämde lika bra med Shakespeare som Shakespeare med sig själv.

Var då Marlowe Bacon? Mitt svar vore nej. Dialekterna hos Shakespeare pekar inte mot Bacon. Där finns en hel del dialektalt från Kent och Lancashire, och framför allt har vi apokryfen "*Arden av Feversham*", som doftar bara Kent och Marlowe. Endast Marlowe kan ha varit intimt underkunnig om detaljerna i denna mordhistoria, då hans egna föräldrar upplevde skandaldramat i verkligheten. Dramats påtagliga realistiska prägel med miljöerna omkring Canterbury ger ingen ledtråd varken till Shakspeare, Oxford, Derby eller Bacon men tydliga sådana till Marlowe.

Oxfords närvaro hos Shakespeare är oneklig, Bacon och Oxford var släkt med varandra, Bacon skötte även Derbys affärer, men länkarna från Oxford och Derby till Marlowe är mer övertygande än till Bacon. Bacon var familjejuristen, vars uppgift det var att hålla sig distansierad och kall för att kunna hjälpa Derby igenom dennes släktprocesser, medan han inte hade någonting gemensamt med den extremt romantiske och extravagante Oxford. Marlowe var intimt förknippad med Ferdinando Stanley, den 5-e earlen av Derby, som producerade hans dramer, vilket teatersällskap efter hans död i april 1594 övertogs av hans bror William, den 6-e earlen. Men denna passus om den sjätte earlen, som jag kom över, -

"Men kända fakta om Derbys liv stämmer inte så väl överens med sonetternas och många skådespels självbiografiska avslöjanden som dessa stämmer överens med Oxfords liv. Slutligen överlevde Derby publicerandet av *'The First Folio'* med många år och kunde ha korrigerat det ymnighetshorn av fel som i den publikationen lämnades oåtgärdade."

utesluter inte möjligheten att Derby hade en del att göra med Shakespearedramerna medan det dock utesluter Oxford. Om Oxford hade skrivit dem torde hans svärson Derby ha känt ansvar inför nödvändigheten att redigera dem, men eftersom han inte gjorde någonting kan han inte ha känt något ansvar. Å andra sidan står det helt klart att Bacon var engagerad i detta.

Vad jag menar är att Marlowe är den enda länk som förenar dem alla. Oxford är oförenlig med Bacon, Derby är oförenlig med Folio-utgåvorna, men Marlowe hade att göra med dem alla: Oxford producerade hans första skådespel (*'Scanderbeg'*, som gått förlorat.) Oxfords personlighet kan ha betytt mycket för den unge dramatikern Marlowe, bröderna Derby blev hans senare producenter, och bröderna Bacon var nyckelfigurerna i hans verksamhet inom underrättelsetjänsten och troligen i hans försvinnande. Min mening är, att Deptfordscenariot gjorde det möjligt för Marlowe att arbeta vidare i frihet var han än befann sig. Eftersom han officiellt var död kunde ingen röra honom. Han kunde både fortsätta sitt arbete inom underrättelsetjänsten utomlands och fortsätta arbeta för teatrarna i London, eftersom teatern bättre än någon annan arbetsplats erbjöd möjligheter till förklädning och till att hålla sig dold. Han kunde till och med spela rollen av William Shakespeare när denne var hemrest till Stratford för längre perioder då och då.

Så jag finner Marlowelänken den enda möjliga länken som förenar dem alla: Oxford, bröderna Derby, bröderna Bacon, och Shakespeare, skådespelaren och teateragenten. Bacon var alldeles för uppbunden vid politiken och sina juridiska skyldigheter för att så passionerat kunna engagera sig i teatervärldens känsloladdade drömliv.

(forts. i nästa nummer.)

Ahasverus, del 31: Konstantinopel (forts. från förra numret.)

Vilka samtal jag hade med denne ensamme barnlöse man! Vi kunde sitta flera dagar i sträck långt in på nätterna och resonera medan vi knappast sov alls nattetid och ändå var pigga och utsövda morgonen därpå, när jag följde honom omkring på fästningsvallarna i övervakandet och inspekterandet av försvarsanläggningarna. Det var ingen märklig man, men ödet hade stämplat och gjort honom märklig, precis som Marie Antoinette, denna obildade ytliga dumma österrikiska genom sitt öde uppfostrades till att bli Frankrikes märkligaste drottning. Och han levde med i sitt

var Konstantinopel och därför den ende som kände repets ständiga åtstramning om sin nacke. Han levde med i hela Konstantinopels och sitt folks öde som ingen romersk kejsare före honom och som kanske endast en Oidipus gjort före honom.

"Det är den yttersta grekiska tragedin vi upplever," sade han, "och den överträffar alla tidigare. Här går världens anrikaste och vackraste levande stad långsamt under dag för dag tillsammans med de sista resterna av världens ädlaste och högst bildade kulturfolk. Det är en tvåtusenårig kultur som går under med oss, ty vi föddes med Homeros. Under de första århundradena var vi som starkast i världen, ty då hade vi endast en enda makt och styrka, och det var vår bildning. Grekernas enda styrka har alltid endast legat i deras kultur och konst, deras litteratur och arkitektur, deras sinne för det sköna. Och ingen i världen har någonsin uppnått samma sinne för det sköna som vi. Däri kommer vår ära att bestå för evigt, och på det området skall den aldrig överträffas.

Sedan kom Alexander av Makedonien och började inleda fördärvet för oss genom att efterapa persisk absolutism. Alexanders exempel blev romarnas, som gjorde allt för att utplundra Athen. Och som kronan på verket kom kristendomen, som började bra på grekiska och allt, men som blev vårt definitiva fördärv genom den förste Konstantin, det kejsarliga helgonet som mördade sitt eget kött och blod och ende arvinge. Kristendomen blev grekernas kors, som vi orkade bära genom sådana hårdingars aggressivitet som Justinianus, men grekerna är inte intoleranta och totalitära av naturen, och när vi försöker vara det gräver vi bara vår egen grav. Vi är ett lärdomsfolk som bör ägna sig åt våra böcker, våra skalder och filosofer, vår konst och arkitektur och använda oss av vår naturliga styrka vårt sinne för det sköna och strunta i världen och allt vad politik heter. Ty i politik måste vi komma till korta. Om Grekland aldrig hade kommit under Rom och om Rom aldrig upphört vara republik, så skulle turkarna aldrig ha kunnat sätta sig fast som huggormar i våra barmar. Men just för att vår nu tusenfemhundraåriga från början ruttna diktators skull har monsterstater ideligen vuxit upp omkring oss av vilka den värsta är Turkiet.

Just för vår kulturs skull är vi som politiker automatiskt självdestruktiva. Vi är genompyrda av bildning redan som barn och kan därför aldrig som vuxna tänka så klart och sakligt och logiskt som en politiker måste kunna göra för att kunna vara till någon nytta. Enväldet fördärvade våra hjärtan från början och fyllde dem med rutenhet, stank och smuts, och nu kommer därför det som är värre.

Vad kommer de att göra Konstantinopel till? Smyrna har blivit Smir, Ikonium har blivit Konia, Archelais har blivit Ereklı, Filadelfia har blivit Amman, Germanicia har blivit Marash, och andra tvåtusenåriga klassiska geografiska kulturcentra har de utplånat ur geografien, som kung Krösus' Sardes, kung Mausollos' Halikarnassos, det jungfruliga Efesos, bildhuggarnas Pergamon och till och med Babylon. Vår mönsterstad Trapezunt förnedrar de väl också ihjäl efter att de förvandlat vår Sofiakatedral, kristenhetens vackraste och största helgedom, till naken moské med alla mosaiker och ikoner övermålad, uppbrända eller borthackade från valven. Det är straffet för vårt bysantinska rikets tusenåriga kristna fanatism och kejsarliga intolerans. Vi skulle aldrig ha tagit efter romarna, och vi skulle aldrig ha blivit kristna. Det vågar jag säga till dig som är jude, som är i sultanens tjänst och som kommer att överleva oss.

Vi kommer alla att dö och stupa till sista man, och ingen av oss kommer att överleva för att kunna bära vittnesbörd om den hellenska kulturens martyrium. Kristus hade vittnen till sin korsfästelse, men Hellas har inga apostlar. Världen har hatat oss i tusen år sedan Justinianus förhärjade Italien och Afrika och ser med längtan och välbehag till vår stundande undergång. Påven rycker på axlarna åt oss och med honom hela kristenheten, Genua och Venedig skickar några legoknektar till

västerländska krämare hitskickade för att flirta med sultanen. De enda som en aning tänker på oss med varma känslor är några konstnärer och hantverkare i Italien, några manuskriptsamlare som Petrarca, några humanister och svärmare för den gamla hellenska kulturen, och dessa kan minst av alla rädda Konstantinopel. De kan endast gråta för Konstantinopel. De kan fortfarande gråta, ty de har inte upplevat tusen år av grekiska tragedier och politiska fador som vi. Vi greker kan inte längre gråta. Våra sista tårar grät vi ihjäl oss med 1204.

Vi är ett sjunkande skepp som inte får sjunka i fred utan som turkarna till varje pris dessutom först måste sticka i brand. På så sätt dör vi på äkta grekiskt vis i en fullkomligt svart grekisk tragedi som för alltid skall dåna med sin skandal inför eftervärlden. Men om vi inte har levat ärofullt så skall vi dock dö ärofullt, och som judarna i Masada skall ingen hellen överleva Konstantinopels fall. Vi skall dö på vallarna i deras sammanrasande ruiner, vi skall dö på gatorna i försvaret av våra mödrar, hustrur och döttrar, som turkarna skall våldta till sista blodsdroppen, vi skall dö i våra fria kyrkor som turkarna skall orena och trälbinda till den mest intoleranta av alla religioner, och ingen enda av oss skall dö för eget svärd. Vi skall försvara vår stad tills den ej mera är till och tills den sista av dess invånare, dess änkor, mödrar och åldringar, är borta ur historien för alltid. Vi har aldrig haft någon Nero, någon Caligula, någon Elagabalus eller någon arab på vår tron som romarna, och den värsta kejsare vi har haft var Justinianus II, som inte var sämre än Tiberius. Vi har fått leva i tillräckligt många hundratals år för att genom luttring hinna sona alla våra synder, utsvävningar och svagheter, och vi dör oskyldiga. Men hela världen för övrigt är skyldig, den östra för att den slaktar oss, och den västra för att den låter oss slaktas. Och en ädlare monarkfamilj än Komneniernas ätt har varken Rom eller något europeiskt land någonsin kunnat uppvisa maken till. (Det skulle i så fall vara Eumeniernas Pergamon.) Och den konungafamiljen utrotade det giriga Västeuropa från deras hemlands tron och från historien. Palailogerna, min egen ätt och Bysans' sista dynasti, är endast en epilog till den värdiga avslutning som Komnenierna gav det rike som varit civilisationens ledarinna och moder i tusen år och som västerländska kapitalister med den äkta dottern Venedig i spetsen överlagt ägnade sig åt att våldtaga till döds år 1204. Vad som återstår för turkarna att taga av oss är endast vårt liv.

Vad kallar turkarna Konstantinopel, du som känner dem?"

"De kallar den Stambul."

"De behåller sju bokstäver av fjorton. Men Hadrianopolis lär de ha gjort till Adana och Kerkyra till Krk. Jag vet inte om det är sant, ty jag har aldrig befattat mig med det turkiska språket, och måtte aldrig någon grek göra det. Och vad har turkarna i Europa att göra? Vad är det för vits med att utrota varje vacker grekisk stad ur geografin och göra varje vackert grekiskt marmortempel till en ruin? Varför kunde inte turkarna stanna i sitt Turkestan och Turkmenistan som är deras enda hemland? Vad har barbarer i den civiliserade världen att göra? Kan du begripa det?"

Det kunde jag inte begripa, och det kan jag fortfarande inte begripa.

Men jag återvände sedan aldrig till sultanen utan stannade kvar i Konstantinopel till slutet. Jag arbetade med stadens kvinnor och åldringar för att varje natt bygga upp på nytt de delar av muren som under dagen raserats till grus av Orbans kanoner, jag deltog i varje gudstjänst och framför allt i den sista kristna mässan i Hagia Sofia, som blev den första kristna mässa som jag var med om och som jag tyckte om; och under slutstriden, då någon genuesare släppte in turkarna genom den obetydliga Kerkaporta, ägnade jag mig åt att samla ihop så många mödrar och barn som möjligt på ett venetianskt flyktingskepp, som samma natt avseglade västerut. Med på det skeppet var även den siste Palailogen från Konstantinopel, en ung käck gosse på tretton år, som jag sålunda räddade åt västerlandet och framtiden. Och

någonstans i världen lever familjen Palailogos ännu idag. Nyligen läste jag om en fransman med det namnet.

Mycket har skrivits om belägringen av Konstantinopel och dess sista dagar, och den roman som kanske kommer närmast sanningen, om än långt ifrån, är Mika Waltaris "Johannes Angelos". Ingen har någonsin gjort den siste kejsaren Konstantin XIII rättvisa, och under den sista natten stred han själv på Konstantinopels gator som menig soldat i försvar av stadens mödrar och barn. Han stupade på sin post, och det tog dagar för sultanen att finna hans lik, som då var nästan lika oidentifierbart som alla andra oidentifierade meniga soldaters. Och många anmälde sig som den som tog livet av den siste kejsaren, men vad jag vet fick ingen äran där för.

Men det blev som kejsaren förutspått: ingen överlevde som kunde berätta hur striderna egentligen gick till, hur mormödrar och farfäder, änkor och barn tillsammans arbetade dygn efter dygn utan sömn uppe på murarna i det 55 dagar långa försvaret av staden mot turkarnas förkrossande ständigt anstormande övermakt, hur alla stadens mest sinsemellan oliktänkande element, schismatiker och fanatiker, glömde allt och förenades i en enda dödsdömd universalfamilj för att kämpa och dö för kulturens tusenåriga huvudstad, hur stämningen steg för varje dag som försvaret höll ut, hur humorn plötsligt bredde ut sig och blev mustigare än engelsmännens galghumor i första världskriget, hur kejsaren under försvarets gång plötsligt lärde sig le och vara glad, hur denna den då vackraste av alla städer i sin oförlikneliga patinaglas av ålder och traditioner i himmelsk triumf ljöt en död som i tragik och orättvisa liknade Jesu korsfästelse. Det var samma stämning i Konstantinopel vid turkarnas intrång i staden som i Jerusalem efter döden på Golgata. Någonting återkom den dagen vid det Gyllene Hornet som jag hade upplevat förut, och den händelsen var den påsken på Golgata. Men vid Konstantinopels fall var det en förhöjd korsfästelse som ej blott drabbade en man utan som drabbade ett helt folk och en hel kultur. Båda korsfästelserna var universella, men jag upplevde Konstantinopels fall som ännu mera tragiskt.

Jag smet ifrån sultanen. Han ville träffa mig, ty han hade på något sätt fått för sig att det var jag som hade öppnat Kerkaporta. Men jag ville aldrig mer se honom eller någon sultan, och hade jag sett honom hade jag endast haft de sämsta tänkbara astrologiska förutsägelser att bjuda på för hans eget vidkommande, för hela hans familj, för alla sultaner, för hela Turkiet och för alla turkar alltid.

(forts. i nästa nummer.)

Bröllopsresan, del 9 : Allhelgonadagen i Mykene.

Till glädjeämnena i Athen hörde att athenarna rest en staty över Perikles ungefär just där det antika Athens norra stadsgräns gick eller vid det nuvarande rådhusorget. Statyn var klassisk i sin enkelhet: dess rena drag och perfekta realism var en direkt påminnelse om Athens makalösa klassiska storhetstid efter perserkrigen fram till Peloponnesiska krigets utbrott år 431 före vår tideräkning, i vilken kris Perikles tidigt dog. Han personifierade för alla tider det demokratiska ledarskapets ideal.

På stadsteatern gavs bland annat pjäser av Shakespeare och Ibsen. För första gången fick jag se Shakespeares namn stavat på grekiska: Ouilliam Saixper. Henrik Ibsen hette Enrik Impsen, och Peer Gynt hette Peer Gkynt. Han hade åtminstone fått behålla sitt förnamn.

Vädret var idealiskt och verkade stabilt. Allhelgonanatten blev fullkomligt sömnlös, varför jag Allhelgonadagen (fredag den 1-a november) reste ut till Mykene mest för att komma bort från de giftiga stadsdunsterna.

Utfärden blev helt idealisk fastän den började som ett fiasko. Tåget stannade bara fem sekunder vid stationen Mykenes, och jag hann inte av tåget utan följde med till Argos. Där fick jag vänta på nästa tåg tillbaka för att åka en station.

Det antika Mykene ligger ungefär 2 mil norr om Argos och 6 km från järnvägsstationen. Det är uppför hela vägen, men promenaden är ändå angenäm på grund av det sköna landskapet. Före det antika Mykene passerar man den moderna turistbyn Mykene, som nästan bara består av flotta restauranger. Bar Elektra ligger mitt emot Restaurang Klytaimnestra strax nedanför Club Homeros och ovanför Ifigeneia Fast Food, och så vidare.

Gamla Mykene ligger ytterligare två kilometer uppför i ett strategiskt läge mellan två berg, från vars krön man har god uppsikt över hela landskapet. Den gamla borgstaden är ett imponerande komplex där själva borgen upptar halva staden. Hela staden är utgrävd, och man har kunnat fastställa exakt hur alla byggnader låg och hur de fungerade. Den berömda Lejonporten var själva stadens huvudentré. Naturligtvis finns ingenting kvar av byggnaderna och borgen, men denna torde ha varit tämligen hög i flera våningar och imponerande. Däremot finns terrassen kvar framför borgens huvudentré, som ligger vackert med utsikt mot söder, mot havsviken, som då borde ha nått ända fram till stadens utkanter, mot Argos och Nauplion.

Detta var hela Greklands centrum för mer än 3000 år sedan. Härifrån dirigerades kriget mot Troja av Agamemnon och Menelaos. Efter Kretas och Knossos fall genom en naturkatastrof c:a 1500 f.Kr. tog det några hundra år innan civilisationen kunde ta ny fart i Mykene och Sparta. Agamemnon och Menelaos var bröder. Agamemnon härskade i Mykene, var gift med Klytaimnestra och far till Elektra, Ifigenia och Orestes. Menelaos var kung i Sparta. Deras far Atreus var det som bjöd sin bror Thyestes på den makabra måltiden av hans egna mördade småbarns kött, vilket Atreus meddelade först efter måltiden. Naturligtvis tog Thyestes en gruvlig hämnd. Han hade en son som hette Aigisthos. När Agamemnon var borta under 10 år vid kriget mot Troja och offrade sin och Klytaimnestras dotter Ifigenia för att få lycka och välgång i kriget, vilket han inte fick ändå, förförde Aigisthos den givetvis hämndlystna Klytaimnestra. När Agamemnon kom hem efter 10 år i triumf som en segrande halvgud mördade hon och Aigisthos honom i badkaret med en yxa. Följaktligen hämnades hans barn Orestes och Elektra på modern och Aigisthos, som de båda mördade tillsammans. Sedan blev Orestes obotligt sinnessjuk, och där slutar Antikens skabrösaste familjeskandal. Euripides, Sofokles och Aiskhylos har skrivit saftiga dramer om saken, men det bästa och äldsta av dem är alltså Aiskhylos "Agamemnon" från hans sista levnadsår 430 f.Kr, ett oöverträffat drama än idag.

I Mykene var det bara att konstatera, att dessa antika personligheter lever än idag. Hit kommer folk från hela världen för att besöka dem, och under mitt korta besök hörde jag konversationer på både engelska, franska, spanska, italienska, tyska, ryska och japanska. Som ensam svensk representant fanns likväl även Norden representerat genom mig.

En frugal lunch intogs på Spiros, det enklaste av alla Mykenes luxuösa matställen. Min värd blev imponerad av att höra att jag var svensk. "Olof Palme!" utropade han. Det visade sig att han var en hängiven beundrare av Olof Palme. Jag sade ingenting om mina betänkanden i fallet.

Men när jag gick därifrån de 6 kilometrarna tillbaka till stationen kom han körande förbi och gav mig skjuts, varunder han fortsatte att lovprisa Olof Palme och Papadopoulos, Europas två största socialdemokratiska ledare. Jag hade fortfarande ingen kommentar.

Stämningen på tåget tillbaka till Athen var god, och man kom helbrägda ända fram till hotellet. Där berättade Elias, min värd, att han just hade hört att november

med vinter och snö, stormar och kyla, och även sommaren hade delvis regnat bort med sensationella översvämningar i Athen som konsekvens. Så visst förtjänade grekerna äntligen en vettig sommar - hellre i november än aldrig.

(forts. i nästa nummer.)

Den absurda krigsresan, del 4: Mera underliga strapatser.

Till kvällen var vi nio personer med mera brakfester som resultat. Vinflaskorna tog aldrig slut och inte heller likörflaskorna eller grappaflaskorna, och det röda vinet omväxlades med vitt hela tiden medan vi gjorde upp seriösa planer för morgondagen.

Vi beslöt att satsa på en dal som hette Gran Paradiso bortom Aostadalen. Vi steg upp tidigt, vilket kanske var det svåraste företaget på hela dagen, ty inte bara var alla i sämsta tänkbara form och hade baksmällor, utan dessutom var det den 30 mars (Vincent van Goghs 150-årsdag), vilket innebar att vi utsatts för det vårliga traumatiska attentatet att berövas en timme av våra liv, då klockan 2 på natten tiden fuskades fram en hel timme. Vi steg upp klockan sju efter en lång natts festliga baksmällor (till musik av Ivan Rebroff med berusad Balalaikaorkester, Offenbachs gladaste can-can-musik, andra ryska marscher, annan zigenarmusik och finsk djup melankoli, medan Italien slog Finland i fotboll, vilket vi alla tvingades bevittna - en helt schizofren situation för mig som född i Finland som italiensk medborgare -) medan klockan alltså i själva verket var sex. Vi begav oss tio personer i tre ekipage med nio par skidor och skidstavar och ett par snöskor åt mig i stället för skidor, då extra skidor saknades, för att inte tala om kängorna. Jag fick låna ett nytt par kängor av Uwe med större nummer, i vilka fötterna äntligen rymdes och som lovade att inte skala hål på tår och hälar som igår. I stället manifesterades helt andra fenomen. Mera om det senare.

Vi reste förbi Ivrea in i Aostadalen och tog autostradan där förbi Aosta tills hela det överväldigande Mont Blanc reste sig som en annan Annapurnamur framför oss, där vi vek av åt vänster för att ta oss in i en helt annan dal som hette Valgrisenche. Denna dal var helt i klass med de andra stora alpdalarna i närheten som leder upp till Monte Rosa och Matterhorn men ännu vackrare, ty här låg all snö kvar sedan vintern, så att hela landskapet fullkomligt badade i bländande ljus och kristaller i den mest sagolika tänkbara bröllopskrokanska prakt. Hela landskapet var som en bländande gigantisk gräddbakelse.

Det visade sig att hela världen hade kommit hit, för det fanns inte en ledig parkeringsplats i hela byn. Alla skidentusiaster hade samlats här för att gotta sig åt den dal som erbjöd den mesta och bästa snön och det mest bländande panoramat. Vi ställde oss utanför byn, lastade av och börja vandra uppåt med skidor och packningar.

Byn låg på 1900 meters höjd, men liksom igår vandrade vi uppåt åtskilliga hundratals meter till. I motsats till igår var dock vädret idag idealiskt, och man fick till fullo njuta av ett fulländat alp vinterlandskap.

För första gången i mitt liv fick jag börja lära mig gå med snöskor. Det var inte lätt. Allt berodde på snörningen. Fick man den fel fick man ett helvetes bestyr med att ständigt nödgas snöra om och om igen. Men hur väl man än snörde dem måste snöskorna ändå gradvis lossna, så man fick ett helvetes bestyr i alla fall. Meningen med snöskorna var att man inte skulle sjunka ner i snön, vilket man gjorde ändå, så att snöskorna kilade fast sig där nere och man fick gräva upp benen, i vilket företag det naturligtvis inte kunde undvikas att kängorna fylldes med svidande iskall snö igen, så att alla gårdagens vedermödor upprepades igen fastän man den här gången

Även mina nio skidentusiaster till följeslagare råkade ut för liknande problem, då skidorna plötsligt kunde sjunka en meter genom snön, och så satt man där fastkilad och kunde inte göra annat än svära ve och förbannelse över situationen.

För mig var det bara att vända tillbaka när det hade gått för långt. När man äntligen kom tillbaka till bilen och kunde ta av sig de genomsura kängorna och de genomdränkta strumporna visade det sig, att tårna hade blivit helt blåa. Det var kängorna som hade färgat av sig. Detta skulle medföra oanade konsekvenser.

Till kvällen var vi tio personer som hade samlats för att avnjuta mina medhavda diabilder från Ladakh. Lorella med Gian Carlo och jag hade ju träffats efter min senaste Ladakhresa i Dharamsala, och Val Grisenche hade påträngande erinrat om både Manali och Sonamarg i Kashmir utom att just deras by Pollone erinrade så påfallande just om Dharamsala. Bland de tio personerna var en hjärnspecialist med hjärntumörer som specialitet, och när han såg min blåa tår ställde han genast sin ofelbara diagnos: tårna hade blivit blåa genom de alltför trånga kängorna, varför jag ofelbart inom tre månader skulle tappa alla tånaglarna. Det skulle till en hjärntumörsexpert för att ställa en sådan tvärsäker diagnos.

Emellertid gick min diabilvisning hem, ingen somnade, och efteråt kompletterade Lorella visningen med sina egna bilder från Dharamsala bland annat av mig. Hela kvällen var en strålande framgång, flaskorna tog aldrig slut fastän Gian Carlo lovat att det bara fanns två kvar, vilka ständigt tycktes föröka sig, och vi åt både pizza och spaghetti och drack hur mycket som helst av hur många sorter som helst, och alla var bara tacksamma.

Kort sagt, en utomordentlig festdag i de överväldigande strapatsernas tecken med både Mont Blanc och diverse glaciärer i påträngande närhet med åtföljande obligatoriska oöverskådliga konsekvenser inklusive blåa fötter, men föreställningen hade varit fulländad hela dagen.

(forts. i nästa nummer.)

Lyckliga möten i Ladakh, del 11 : Musikalisk överraskning i Alchi.

Efter att jag vandrat omkring i Alchi återvände jag till mitt gamla Choskor bara för att se om någon den här gången var hemma. Naturligtvis var alla plötsligt hemma. När jag som bäst stod och pratade med värden och frågade honom om de båda fransmännen jag skickat till honom, stack Stephane ut huvudet i våningen ovanför. Familjen var församlad.

Jag drack följaktligen te med Stephane i trädgården, och vi beslöt att ha en gemensam middag till kvällen. Vår värdinna lovade att laga något särskilt. Jag hade dock redan tagit in på det andra hotellet Lotsava när jag först funnit Choskor helt tomt och ödsligt, så jag ansåg inte att jag nu helt plötsligt kunde byta. Vi gjorde dock efter teet en gemensam tur upp till den lilla kullen med det lilla kapellet, från vilken man har den bästa vyn över Saspol, och fotograferingsvädret var absolut perfekt.

När jag sedan återkom till Choskor till kvällens måltid satt det en annan man där. Han var tämligen ung och slank med glasögon och talade en ypperlig engelska ehuru den var något affekterad. Jag höll på att gissa att han var ryss när det framkom att han var rysk jude från Israel. När det dessutom framkom att han var musiker var samtalet genast i full gång och på högvarv.

Vi hade kommit långt i våra musikaliska diskussioner när fransmännen kom ner, och de fann sig helt utanför från början men lyssnade gärna, i synnerhet som det blev mycket tal om Chopin, Berlioz, César Franck och andra.

Ehuru vi båda var musiker och till och med båda hade Chopin som särskild favorit hade vi nästan diametralt motsatta utgångslägen. Han var helt fast i den

musikdistributör, han var teknisk mästare på allt vad modern populärmusik innefattade och visste allt om digitala möjligheter, mixning, sampling, syntar och allt sådant - medan jag var motsatsen, som nöjde mig med att skriva ner noter och inte visste någonting om sampling - det var ett helt nytt begrepp för mig.

Vår gemensamma musikaliska odysseé på samtalets vingar sträckte sig sedan över hela musikhistorien från Indien till Amerika. Som professionell musikkommersialist hävdade han att den klassiska musikens dilemma var att färre och färre förstod den och ägnade sig åt den medan i stället tidens levande musik måste anses vara den som var kommersiellt gångbar för de stora massorna. Han var alltså i princip en musiksutenör som gav folk den musik de betalade för hur dålig den än var. Min ståndpunkt var givetvis den motsatta, att musiken kommer före publiken, och att musiken överlever utan publik, att den seriösa musikens väg alltid har varit smal och svår, men att ju smalare och svårare den har varit, desto segare har just den hårt framluttrade musiken visat sig vara. Som exempel anförde jag den tio år gamla franska filmen "*Tous les matins du monde*" om den gamle cellomästaren St. Colombe, som bara spelade för sig själv ute i en koja i skogen, medan lärjungen Marin Marais tjuvlyssnade, kopierade och blev framgångsrik som Ludvig XIV:s egen främste hovmusikant - men föga lycklig som sådan, då han i plagierandet av sin mästares musik och i sin egen materiella framgång helt hade förlorat förmågan till eget nyskapande: en film som åskådliggjorde det alltid aktuella dilemma för alla musiker: vad är framgång och lycka om allt det väsentliga i musiken är priset man måste betala?

Jag berättade för honom att jag vid 14 års ålder för alltid lämnat populärmusiken bakom mig och aldrig ångrat det. Han, som satt fast i den vid 34 års ålder, menade då att jag måste vara lycklig.

Vi kom naturligtvis även att tala om Wagner, och han illustrerade vilket känsligt ämne Wagner var i Israel ännu idag 57 år efter tredje rikets död. Israel har ju kanske den högsta klassen musiker i världen när det gäller solister och dirigenter, och intresset för klassisk musik är alltid brinnande. Det anordnas ofta stora festivaler, och vid ett tillfälle kom Berliner Philharmoniker på turné med sin judiske dirigent. På programmet var Wagner. När de kom fram till Israel fick de veta att Wagner inte gick an, så han ströks ur programmet.

Efter konserten krävde den entusiastiska publiken extranummer. Dirigenten föreslog då helt försynt att de skulle framföra det redan väl inövade Wagnerstycket. Genast delade sig publiken. Somliga blev upprörda och skrek: "Nej! Nej!", somliga reste sig för att gå, medan andra mera sansade menade att man borde låta orkestern få spela vad den ville. Så Wagner sattes i gång medan publiken kom i fullkomligt tumult: det visslades, det skramlades med stolarna, det skreks glåpord, de båda ytterligheterna bland publiken, de som ville höra Wagner och ville ge honom en chans, och de som ville tysta ner honom, kom nästan i handgemäng med varandra, så att de ryckte varandra i håret - det blev en fullkomlig skandal, som vid första framförandet av Stravinskij's "Våroffer" men på helt andra grunder. Stravinskij var all right medan hans musik väckt anstöt, men här var musiken all right medan människan bakom den väckte formidabel anstöt fastän han varit död i mer än hundra år bara för att han varit Hitlers favoritkompositör.

Jag belyste i min tur Wagners kontroversialitet som person med att berätta om branden i Düsseldorfoperan. Det var ett av Tysklands främsta operahus, branden var en katastrof, och många omkom i den. Men Wagner skrev i ett brev till en vän: "Det enda goda med den branden var att så många judiska musiker omkom i den." Så får man inte skriva, och det faktum att han kunde skriva sådant kan man inte ignorera.

(I nästa nummer: *Ingen monsun i Israel.*)

Klart språk, (med hälsningar från Darjeeling) av Johannes B. Westerberg.

Försök uttrycka dig mera rakt på sak, Christian. Kina och USA är *de facto* världens två ledande diktaturer, och det finns inga förmildrande omständigheter. Bådas diktaturfasoner är fullständigt oförsvarliga och förkastliga, och envar som inte tar avstånd från dem och förkastar dem lever inte upp till sitt ansvar som människa för en demokratisk värld.

Kina ockuperade Tibet och Öst-Turkestan med våld utan rätt så fort kommunisterna tagit makten i Peking 1949. Till följd av denna ockupation av Tibet inte bara förlorade en femtedel (1,200,000) av alla tibetaner livet genom våld, förföljelser, internering, utsvältning, deportationer och massmord utan försökte även Kina överlagt utplåna hela den tibetanska kulturen med att metodiskt förstöra nästan alla dess tempel och kloster, sammanlagt 6246 stycken av 6259 möjliga. Många av dessa kloster förstördes genom flygplansbombning från luften, till exempel Tsurphu, Ganden och Lithang, i vilket sistnämnda kloster tusentals kvinnor och barn tagit sin tillflykt som skydd som alla bombades ihjäl, 2000 civila i en enda klostersonderbombning 1956. Detta får vi aldrig glömma. Kinas övergrepp mot Tibet, dess folk och dess kultur under 50 år är bara det den mest självklara tänkbara grund för fullständig självständighet för Tibet från Kina.

Därmed är ingenting sagt om Kinas brott mot sina egna medborgare. Man uppskattar antalet offer för Mao Zedongs regim till 43 miljoner Hankineser genom främst genom oförnuft vållade svältkatastrofer och kulturrevolutionens omänskliga metodiska förföljelse mot alla landets medborgare under Maos sista tio år. Den nuvarande regimen har skrutit med att den genom sin forcerade födelsekontroll (genom mest tvångssteriliseringar och tvångsabortioner) har lyckats eliminera 125 miljoner ofödda barn. Nyligen skröt regimen även med den humana övergången från offentliga avrättningar medelst pistol i nacken till hemliga avrättningar i för detta ändamål speciellt ombyggda bussar. Det var sådant nazisterna sysslade med under 30-talet.

Men sådant får man inte påpeka för kineserna, ty då blir de ifrån sig och arga och anklagas man för att sära deras känslor.

Nyligen satsade Australien \$1,4 miljoner på Kinas utveckling av de mänskliga rättigheterna. Kina tar tacksamt och leende emot sådana pengar och fortsätter att avrätta folk i större skala än i alla världens övriga länder tillsammans och skryter med sina avrättningsmetoder "humanisering". Lika ödmjukt smickrande och äckligt uppmuntrande till Kinas diktatur förhåller sig Indien, som nyligen erkände Tibet vara en del av Kina, och framför allt USA, som konsekvent har gjort det ända sedan regimen Kissinger-Nixon i början på 70-talet lanserade sin nya giv att backa upp diktaturer som Chile, Indonesien, Nicaragua, Irak och Kina för de amerikanska affärsintressenas skull.

När Bush tog makten i det senaste presidentvalet var det ingenting mindre än en kupp. Al Gore hade en demokratisk majoritet bakom sig och hade fått en sådan även i Florida om inte 30,000 färgade hindrats från att rösta av statens guvernör, som var bror till den blivande presidenten. Medhjälpare till denna kupp var även vissa republikanska domare i den amerikanska högsta domstolen, som ingrep och blockerade omröstningsundersökningarna i Florida. Därmed upphörde USA i praktiken att vara en demokratisk rättsstat.

Årets utveckling i Irak är ett kapitel för sig. Efter kriget har det visat sig att president Bush använde sig av felaktig information för att få genomföra kriget. Detta är ingenting mindre än statligt bedrägeri som nationens högsta ledare måste bära ansvaret för. Att skurken Saddam Hussein och hans regim råddes bot på, vilken

medvetet bedrägeri från den högsta ledningens sida för världens enda supermakt mot det egna folket och hela världens befolkning. Pinsamheten i detta blir allt mera uppenbar i Storbritannien, det andra land som mest lät sig bedragas av USA:s bluffar.

Nyligen tillkännagjorde fuskpresidenten Bush att det fanns ett antal skurkstater kvar i världen att råda bot på. Dessa utpekades som Vitryssland under Lukasjenko, Nordkorea under Kim-Jong-Il, Zimbabwe under Robert Mugabe, Burma under militärjuntan, Iran, Sudan och Cuba. Inte ett ord sades i detta sammanhang om Kina, världens största diktatur och skurkstat med kanske 200 miljoner liv på sin regims samvete och som "demokratiska" länder som USA och Australien ödmjukt och entusiastiskt fortsätter att backa upp för att de tjänar pengar på det.

Här i Darjeeling diskuterar man intensivt öppnandet av handelsvägen mellan Indien och Tibet över Sikkim. Man vet inte ännu om det verkligen kommer att ske, och man tror inte riktigt på det. Denna öppning anses dock vara ett resultat av de senaste underhandlingarna mellan Indien och Kina, där Indien gjorde den eftergiften att erkänna Tibet vara en del av Kina. Var det ett taktiskt utspel av Indien som kommer att påskynda den kinesiska uppluckringen och dess regims fall, eller var det Kina som lurade Indien? Det återstår att se.

Fotnot. I anslutning till detta klara språk bör några korrigeringar göras till förra numret. Det var inte 300,000 civila som omkom i de allierades bombning av Dresden 13 februari 1945 utan bara 40,000, vilket till och med var mindre än de 42,000 civila som omkom i den föregående bombningen av Hamburg. I båda fallen handlade det om eldstormar. Eldstormen över Hamburg var oavsiktlig, men fastän inte fullt så många omkom i Dresden var denna katastrof värre, då den högste ansvarige för operationen, Arthur "Bomber" Harris, inspirerats av "den oväntade framgången" med Hamburgs eldstorm till att i Dresdens fall framkalla en avsiktlig sådan. Dock var det på längre sikt omkring 300,000 civila som strök med i Hiroshima 6 augusti 1945 och i Nagasaki tre dagar senare. Även här handlade det om den avsiktliga "upprepnigen av en framgångsrik operation". Ingen ansvarig har någonsin ställts till svars för de avsiktliga massmorden på civila i Hamburgs och Dresdens eldstormar eller för resultaten av atombombernas användning i krig mot civila i Hiroshima och Nagasaki. Inget krig kan någonsin rättfärdiga eller ursäkta avsiktliga massmord på civila. *red.anm.*

Kalender, augusti 2003.

- 3 Operan La Scala i Milano fyller 225 år.
- 8 Esther Williams 80 år, hon med alla undervattensbaletterna.
- 15 Tivoli-nöjesparken i Köpenhamn fyller 160 år.
- 17 Robert de Niro fyller 60 år.
- 18 Roman Polanski fyller 70 år.
- 20 35 år sedan Sovjetunionen invaderade Tjeckoslovakien efter "Pragvåren".
- 23 375 år sedan hertigen av Buckingham mördades av sjömannen John Felton.
- 25 Frederick Forsyth fyller 65 år, författare till "Schakalen" och andra ännu bättre deckare.
- 27 120 år sedan det katastrofala vulkanutbrottet på Krakatoa utanför Java.
- 28 Leo Tolstoj 175 år (gamla stilen).
- 29 Richard Attenborough 80 år ("Gandhi" och många andra filmer).
- 31 James Coburn 75 år.